

Pensum 4kd112

Magnus Nystedt

2024-01-09

1 Inledning

Jag funderar ofta på den eviga frågan vad konst är, eller snarare på vad som är konst (eller inte). Och jag tar gärna diskussioner med andra som hävdar att något, t.ex. en målning, inte är konst. Oftast menar de att det inte är konst för att det inte är vackert att se på, lyssna på, läsa osv. Då far mina tankar till Marcel Duchamps ready-mades, inte minst den berömda pissoaren, som utmanar vår uppfattning om konst, på ett sätt som jag tycker är spännande. Och visst ändras synen på konst med tiden, pissoaren skulle antagligen inte vålla samma turbulens om den hade presenterats i dag i stället för 1917.

Allan Janik erbjuder konst som ett exempel på ”ett i-grunden-omstritt begrepp”.¹ Jag uppfattar att Janik avser vad som är konst snarare än vad begreppet konst innebär. Om vi tror, likt Janik, att begreppet konst är “ett i-grunden-omstritt begrepp” (vilket jag gör) måste följaktligen också hur vi pratar om konst och hur vi lär oss om konst vara omstritt, inte minst i våra museer som i sig är omstridda i dagens politiska klimat. Jag tänker att i ett museum med “entartete kunst” och som är byggt på tillhörande ideologi är fokus knappast på att besökarna ska tänka fritt.

Hur kan vi ge bästa möjliga lärdom och upplevelse till besökare i ett konstmuseum i en sådan kontext?

Där någonstans börjar jag, så får vi se var jag landar.

2 Strategi

Min huvudsakliga strategi vad gäller uppsatsens litteratur kommer vara att bygga argumentationen steg för steg och peka på hur något kompletterar eller bygger vidare på något, snarare än att gå igenom hur någon säger emot någon annan.² Med andra ord ser jag litteraturen som stöd snarare än att gå i polemik med. Men samtidigt som att bygga

---

¹Allan Janik, *Cordelias tystnad: om reflektionens kunskapsteori* (Stockholm: Carlsson bokförlag, 1991), s.29.

²Det innebär bland annat att min forskningsöversikt måste fokusera på vad varje källa, t.ex. en avhandling, har kommit fram till, vilka för mig relevanta resultat de visar upp, snarare än vad de gjorde.

argumentationen kan ses som ett breddande av det som avhandlas, ser jag det snarare som ett avsmalnande, eller att “tratta ner”.

Egentligen ser jag fördelar med båda tillvägagångssätten (stöd eller polemik), men känner mig mer bekväm med den stöttande varianten. Inte minst utifrån mitt arbete som kommunikatör, där jag ofta får arbeta fram argumenterande texter i form av debattartiklar, underlag och liknande. Ibland är utgångspunkten att vi är emot någonting, men strategin blir nästan alltid att bygga argumenten utifrån vad vi är för snarare än för vad vi är emot.

Det betyder att jag kanske inte parerar i förväg ifrågasättande av olika slag, som kan finnas. Genom att gå i polemik tvingas man å ena sidan fundera igenom vad de viktiga motargumenten är, men kan å andra sida missa argument för den egna linjen.

Jag bör kanske nämna något om hur jag har hittat litteraturen. I första hand har jag använt Linnébibliotekets databas, mitt stadsbibliotek och Libris. Genom stadsbiblioteket har jag beställt de böcker jag kunnat låna på distans, men jag har också använt databaser med avhandlingar, uppsatser och artiklar, så som Uppsatser.se, Avhandlingar.se och ett antal utländska söktjänster som t.ex. Proquest. Där det har gått att ladda ner digitala kopior har jag gjort så, i några fall har jag köpt böcker som inte gått att få tag på i Sverige. Inom konstpedagogik och Gadamers spel upplever jag att jag inte har mycket mer att hitta. Inom Gadamers hermeneutik finns det dock mycket kvar att läsa, vilket kommer med egna utmaningar, något jag kommer tillbaka till senare.

3 Val av litteratur och dess relevans

Jag har läst mycket litteratur redan och vågar hävda att jag har ett bra grepp på forskningsläget. Min karaktärisering av litteraturen är att det finns en väl etablerad bas av forskning inom museer och konstpedagogik att stå på, med en väg framåt för mig, och en kunskapslucka att fylla. Med andra ord börjar jag se en röd tråd genom litteraturen till vad jag föreslår utforska. Än så länge är det en röd tråd som existerar i mitt huvud, men jag hoppas förstås kunna redogöra för den på ett tydligt sätt senare.

En annan karaktärisering av den litteratur jag hittills valt ut är tron att i mötet med och uppfattning om ett konstverk finns ingen singular “rätt bild”. Det är grundläggande i så väl Hans-Georg Gadamers tankar om konsten som spel, som den dialogbaserade konstpedagogik som dominerar den tidigare forskning jag tagit del av. Det gör också att urvalet landar mer i det Anna Lena Lindberg kallar den karismatiska hållningen än i uppfostrarhållningen. Dock menar Lindberg att den karismatiska hållningen inte kan “tillföra djupare förståelse”, vilket jag ställer mig tveksam till.³

Och här har jag förstås mer eller mindre gjort ett medvetet val, att sikta in mig på litteratur

---

³Anna Lena Lindberg, *Konstpedagogikens dilemma: Historiska rötter och moderna strategier* (Lund: Studentlitteratur, 1991), s.16.

som går mer i riktning karismatisk hållning snarare än uppfostrarhållning, vilket onekligen kommer färga min uppsats. Jag börjar alltså mina efterforskningar utifrån en viss förutfattad mening, mer eller mindre uttalad. Men det ligger helt i linje med Gadamer, som menar att vi i varje situation tar med oss "produktiva fördomar" och de är inget vi ska undvika, utan snarare medvetandegöra och dra nytta av.⁴

Om jag börjar med tidigare forskning i form av avhandlingar och uppsatser visar det sig att det finns en hel del forskat om konstpedagogik och lärande på museer. I Sverige uppfattar jag en tydlig tråd från ovan nämnda Anna Lena Lindberg, till Eva Cronquist⁵, Birgitta Gustafsson⁶, Berit Ljung⁷ m.fl. Hur konstpedagogik har utvecklats i Sverige finns också dokumenterat av bl.a. Philippa Nanfeldt⁸, Kristoffer Arvidssons⁹ och i boken *8 historier*¹⁰. Anna Lena Lindberg och Berit Ljung har också bra genomgångar av svensk konstpedagogik och dess historia.

Dessa menar jag pekar på relevansen av att titta vidare på ämnet konstpedagogik. Jag måste dock vända mig till utländska avhandlingar för att röra mig närmare mitt specifika ämne.

Jag har redogjort för dessa tidigare i forskningsöversikten, men väljer ändå att ta det kort igen. Lee Brodie definierar i sin avhandling ett hermeneutiskt tillvägagångssätt som en strategi för utveckling och implementering av museers utbildningsprogram.¹¹ Med sin avhandling söker Randy Roberts en djupare förståelse av upplevelsen av ett museibesök, speciellt vad det kan avslöja om kopplingarna mellan mänsklig upplevelse och museer.¹² Callan Elizabeth Steinmanns avhandling handlar om vuxna deltagares upplevelser av att skapa konst i ett konstmuseum.¹³ Pamela Clelland Gray ställer i sin avhandling frågan hur konstpedagogik (eller museipedagogik) kan omdefinieras så att mer meningsfulla relationer mellan konstverk och besökare uppstår.¹⁴ Om historiska interkulturella händelser kan öka relevansen för dagens intressenter är ämnet för Lesley Aileen Pendleton Barkers avhandling.¹⁵

Här vill jag speciellt nämna Tanya Ditommasos masteruppsats (1995) som inte var med i

---

⁴Hans-Georg Gadamer, *Sanning och metod i urval* (Göteborg: Daidalos, 1997), s.142.

⁵Eva Cronquist, "Samtidskonstbaserat gestaltungsarbete i utbildningen av bildlärare: Om vikten av transformativ beredskap i förändringsprocesser", Doktorsavhandling (Växjö: Linnéuniversitetet, 2020).

⁶Birgitta Gustafsson, "Att sätta sig själv på spel: Om språk och motspråk i pedagogisk praktik", Doktorsavhandling (Växjö: Växjö universitet, 2008).

⁷Berit Ljung, "Museipedagogik och erfarenhet", Doktorsavhandling (Stockholm: Stockholms universitet, 2009).

⁸Philippa Nanfeldt, "Vad, hur och för vem? Konstpedagogikens historia på Göteborgs konstmuseum", *Skiascope: Göteborgs konstmuseums skriftserie*, 4 (2011), utg. av Jeff Werner och Kristoffer Arvidsson, 174–282.

⁹Kristoffer Arvidsson, "När konsten inte talar för sig själv: Konstmuseer och pedagogik", *Skiascope: Göteborgs konstmuseums skriftserie*, 4 (2011), utg. av Jeff Werner och Kristoffer Arvidsson, 24–117.

¹⁰Peter Gillgren m. fl. (redaktörer), *8 kapitel om konsthistoriens historia i Sverige* (Stockholm: Raster, 2008).

¹¹Lee Brodie, "The hermeneutic approach to museum education program development", Doktorsavhandling (Saskatoon: University of Saskatchewan, 2001).

¹²Randy C. Roberts, "Museums as sites of being in conversation": A hermeneutic phenomenological study", Doktorsavhandling (Antiochia University, 2013).

¹³Callan Elizabeth Steinman, "Making art, making meaning: examining the experience of artmaking in an art museum", Doktorsavhandling (Georgia: University of Georgia, 2017).

¹⁴Pamela Clelland Gray, "Philosophical reflections on the pedagogy of the art museum: Toward an experiential practice", Doktorsavhandling (Melbourne: University of Melbourne, 2017).

¹⁵Lesley Aileen Pendleton Barker, "Repurposing museum interpretation in American historic house museums", Doktorsavhandling (Leicester: University of Leicester, 2017).

forskningsöversikten.¹⁶ Den behandlar specifikt Gadammers spel och hur det kan öka förståelsen för ett konstverk, vilket alltså ligger nära min idé. Men det är en helt teoretisk uppsats, utan empiri, och är mer filosofisk än konstpedagogisk, men den pekar på relevansen i min inriktning, menar jag.

I breda drag kallas det område inom konstpedagogiken som jag vill närma mig dialogbaserad pedagogik, och jag vill se hur Hans-Georg Gadammers tankar om konsten som spel kan användas inom konstpedagogiken. Gadamer använder också begreppet dialog i sin beskrivning av spel, men han avser en dialog mellan betraktare och konstverk, en metaforisk dialog, om man så vill, inte dialog mellan två människor, som avses i de allra flesta fall.

Inom dialogbaserad konstpedagogik vill jag nämna bland andra Olga Dysthe¹⁷ och Olga Hubard¹⁸. Eilean Hooper-Greenhill har också skrivit en hel del, om museer och konstpedagogik generellt, men också om dialogbaserad konstpedagogik, Gadamer och hermeneutik.¹⁹

Men den kanske mest refererade texten inom området är inte direkt forskning, även om den säkert är peer-reviewed, och det är Rika Burnhams och Elliott Kai-Kees *Teaching in the art museum* (2011).²⁰ De har tillsammans också publicerat ett antal artiklar, och Kai-Kee har senare utvecklat tankarna i en uppföljande bok.²¹

Nathaniel Prottas verkar vara den som tydligast tagit upp Burnham och Kai-Kees tankar och fört dem vidare.²² Senast 2023 då han menar att viktigaste effekten av Burnham och Kai-Kees bok från 2011 är att demokratisera museer genom att jämställa besökare med anställda i skapandet av kunskap om och lärande av konsten.²³

Vissa av de nämnda författarna går in på Gadammers hermeneutik och spel, men för att få ett bättre grepp om just Gadammers spel får jag vända mig till andra källor. Cynthia Nielsen har skrivit en hel del om Gadammers spel, dock inte om det i sammanhanget konstpedagogik.²⁴ Även Monica Vilhauer²⁵ bör nämnas, liksom Kjetil Steinsholt²⁶.

---

¹⁶Tanya DiTommaso, "Understanding a work of art through play and agreement: a study of Gadamer's central notions for understanding a work of art", Masteruppsats (Ontario: McMaster university, 1995).

¹⁷Olga Dysthe, Nana Bernhardt och Line Esbjørn, *Dialogue-based teaching: The art museum as a learning space* (Köpenhamn: Skoletjensten, 2013).

¹⁸Olga Hubard, *Art museum education: Facilitating gallery experiences* (New York: Palgrave Macmillan, 2015).

¹⁹Eilean Hooper-Greenhill, *Museums and education: purpose, pedagogy, performance* (London: Routledge, 2007).

²⁰Rika Burnham och Elliott Kai-Lee, *Teaching in the art museum: Interpretation as experience* (Los Angeles: The J. Paul Getty Museum, 2011).

²¹Elliott Kai-Kee, Lissa Latina och Lilit Sadoyan, *Activity-based teaching in the art museum: Movement, embodiment, emotion*. (Los Angeles: The J. Paul Getty Museum, 2020).

²²Nathaniel Prottas, "Contextualization and experience in the museum: Hans-Georg Gadamer, art history and dialogical teaching", *The journal of aesthetic education*, 51/3 (2017), 1–25.

²³Nathaniel Prottas, "Teaching in the art museum: a classic reframed", i Elizabeth Wood (redaktör), *A new role for museum educators: purpose, approach, and mindset* (London: Routledge, 2023), 52–65, s.54.

²⁴Cynthia R. Nielsen, *Gadamer's hermeneutical aesthetics: Art as a performative, dynamic, communal event* (New York: Routledge, 2023).

²⁵Monica Vilhauer, *Gadamer's ethics of play: Hermeneutics and the other* (Plymouth, UK: Lexington Books, 2010).

²⁶Kjetil Steinsholt, "Vi må miste oss selv for å finne oss selv igjen: Lek, erfaring og danning hos Hans-Georg Gadamer", i Kjetil Steinsholt og Kirsti Pedersen Gurhol (redaktörer), *Aktive liv: idrottspedagogiske perspektiver på kropp, bevegelse og dannelse* (Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2010).

Här vågar jag på mig en till karaktärisering av litteraturen. Gadamers spel finns nämnt inom konstpedagogik, men jag har ännu inte stött på någon som konstruerat konstpedagogiska möten utifrån det. Med andra ord så är Gadamers spel hanterat som filosofi eller teori, men inte praktik.

Ur litteraturen tänker jag destillera fram en lista på kriterier för hur ett konstpedagogiskt möte baserad på dialogbaserad pedagogik i stort, och Gadamers spel mer specifikt, kan se ut.²⁷ Ett sådant kriterium, hämtad ur konstpedagogiken i stort, kan vara att inleda mötet med en aktivitet snarare än en diskussion.²⁸ Ett hämtat mer specifikt ur Gadamers spel kan vara att ett konstverk aldrig är fullbordat utan blir till i varje möte mellan konstverk och betraktare, där det uppstår ett spelrum och där båda parterna är aktiva deltagare.²⁹ Dessa kriterier utgör alltså grunden till det konstpedagogiska mötet. De mer allmänna kriterierna ser jag som mindre problematiska, det mer specifika till Gadamers spel är en större utmaning, men också där det kan bli spännande, tror jag.

4 Utmaningar

Detta avsnitt har jag lagt till även om det inte efterfrågades för jag tycker det är relevant.

Det vore väl konstigt om jag inte oroade mig för några aspekter av min idé utifrån de utmaningar jag står inför. Min kunskap om Gadamers spel är det jag oroar mig mest för. Jag är inte filosof och även om jag läst mycket om Gadamer och hans tankar är en hel del så avancerat att jag har svårt att ta till mig det. Nog tycker jag att jag börjar få en bra förståelse för hans spel, men det finns förstås mycket kvar att lära. Dessutom borde man nog läsa texterna på tyska, för det finns nyanser i ordval och uttryck som kan ha påverkan på hur man uppfattar honom, har jag förstått från vad andra skriver. Hade det varit franska hade jag nog hankat mig fram, men tyska går jag bet på.

För att ta mig an Gadamers spel måste jag först ta mig igenom hermeneutiken med sådant som den hermeneutiska cirkeln/spiralen, speciellt hur Gadamer tänker om det. Men det gäller också att jag förstår sådant som är mer specifikt för Gadamer som förförståelse, fördomar, och horisontsammansmältning.

Den av Gadamers texter jag kommer förlita mig mest på är den svenska översättningen av *Sanning och metod*.³⁰ Den svenska versionen innehåller bara en del av originalet dock, vilket är olyckligt. Jag kan behöva vända mig till den engelska översättningen, som inte är förkortad.

Där jag ändå kan se att det finns viss osämja bland källorna är Gadamers hermeneutik, inte minst vad förståelse och tolkning innebär. I de sammanhangen tappar jag oftast bort mig pga. min kunskap inte räcker till. Men inom fältet dialogbaserad konstpedagogik verkar det inte

---

²⁷“Kriterier” låter egentligen inte rätt, men jag hittar för tillfället inget annat uttryck så jag får leva med det för nu.

²⁸Kai-Kee, Latina och Sadoyan, a. a., s.5.

²⁹Hans-Georg Gadamer, *Konst som spel, symbol och fest* (Ludvika: Dualis, 2013), s.27-28.

³⁰Dens., *Sanning och metod i urval*.

finnas stora åsiktsskillnader. Dock finns skillnader inom konstpedagogin i stort och över tid, kanske för att fältet ännu är ganska ungt. Och just användandet av Gadammers spel inom konstpedagogiken är ett smalt område och kanske så nytt att det ännu inte har hunnits forma någon kritik eller opposition mot det.

5 Avslutning

Avslutningsvis vill jag säga att jag ser fram emot uppsatsen med spänning och förväntan. Som jag nämnde tidigare tycker jag att jag har ett bra grepp på litteraturen, och att det finns ett hål i forskningen där jag och andra kan göra ett bidrag. Även om det inte är huvudpoängen med en masteruppsats är det ändå en sporre för mig.

Dessutom kommer min idé för uppsatsens ämne ur en personlig nyfikenhet inför ämnet på ett sätt som varken b- eller c-uppsats gjorde. Exakt varför jag fastnat så för Gadammers spel vet jag faktiskt inte. Men jag gissar att på något sätt - oklart hur - så lockar hans beskrivning av mötet med konst som ett spel mellan två likvärdiga parter mig.

För att knyta an till inledningen så tror jag att en bättre förståelse för konst kan bara vara bra för samhället i stort. Och jag själv vill gärna ha mer erfarenhet, kunskap och verktyg för att kunna diskutera konst med andra, så väl de bevandrade inom konsten som de utan erfarenhet. Om det sedan är inom konstpedagogik eller på andra sätt vill jag gärna bli bättre på det.

Källförteckning

- Arvidsson, Kristoffer, "När konsten inte talar för sig själv: Konstmuseer och pedagogik", *Skiascope: Göteborgs konstmuseums skriftserie*, 4 (2011), utg. av Jeff Werner och Kristoffer Arvidsson, 24–117.
- Brodie, Lee, "The hermeneutic approach to museum education program development", Doktorsavhandling (Saskatoon: University of Saskatchewan, 2001).
- Burnham, Rika, och Kai-Lee, Elliott, *Teaching in the art museum: Interpretation as experience* (Los Angeles: The J. Paul Getty Museum, 2011).
- Clelland Gray, Pamela, "Philosophical reflections on the pedagogy of the art museum: Toward an experiential practice", Doktorsavhandling (Melbourne: University of Melbourne, 2017).
- Cronquist, Eva, "Samtidskonstbaserat gestaltungsarbete i utbildningen av bildlärare: Om vikten av transformativ beredskap i förändringsprocesser", Doktorsavhandling (Växjö: Linnéuniversitetet, 2020).
- DiTommaso, Tanya, "Understanding a work of art through play and agreement: a study of Gadamer's central notions for understanding a work of art", Masteruppsats (Ontario: McMaster university, 1995).
- Dysthe, Olga, Bernhardt, Nana och Esbjörn, Line, *Dialogue-based teaching: The art museum as a learning space* (Köpenhamn: Skoletjensten, 2013).
- Gadamer, Hans-Georg, *Konst som spel, symbol och fest* (Ludvika: Dualis, 2013).
- Gadamer, Hans-Georg, *Sanning och metod i urval* (Göteborg: Daidalos, 1997).
- Gillgren, Peter, m. fl. (redaktörer), *8 kapitel om konsthistoriens historia i Sverige* (Stockholm: Raster, 2008).
- Gustafsson, Birgitta, "Att sätta sig själv på spel: Om språk och motspråk i pedagogisk praktik", Doktorsavhandling (Växjö: Växjö universitet, 2008).
- Hooper-Greenhill, Eilean, *Museums and education: purpose, pedagogy, performance* (London: Routledge, 2007).
- Hubard, Olga, *Art museum education: Facilitating gallery experiences* (New York: Palgrave Macmillan, 2015).
- Janik, Allan, *Cordelias tystnad: om reflektionens kunskapsteori* (Stockholm: Carlsson bokförlag, 1991).
- Kai-Kee, Elliott, Latina, Lissa och Sadoyan, Lilit, *Activity-based teaching in the art museum: Movement. embodiment, emotion.* (Los Angeles: The J. Paul Getty Museum, 2020).
- Lindberg, Anna Lena, *Konstpedagogikens dilemma: Historiska rötter och moderna strategier* (Lund: Studentlitteratur, 1991).
- Ljung, Berit, "Museipedagogik och erfارande", Doktorsavhandling (Stockholm: Stockholms universitet, 2009).
- Nanfaldt, Philippa, "Vad, hur och för vem? Konstpedagogikens historia på Göteborgs konstmuseum", *Skiascope: Göteborgs konstmuseums skriftserie*, 4 (2011), utg. av Jeff Werner och Kristoffer Arvidsson, 174–282.

- Nielsen, Cynthia R., *Gadamer's hermeneutical aesthetics: Art as a performative, dynamic, communal event* (New York: Routledge, 2023).
- Pendleton Barker, Lesley Aileen, "Repurposing museum interpretation in American historic house museums", Doktorsavhandling (Leicester: University of Leicester, 2017).
- Prottas, Nathaniel, "Contextualization and experience in the museum: Hans-Georg Gadamer, art history and dialogical teaching", *The journal of aesthetic education*, 51/3 (2017), 1–25.
- Prottas, Nathaniel, "Teaching in the art museum: a classic reframed", i Elizabeth Wood (redaktör), *A new role for museum educators: purpose, approach, and mindset* (London: Routledge, 2023), 52–65.
- Roberts, Randy C., "Museums as sites of being in conversation": A hermeneutic phenomenological study", Doktorsavhandling (Antiochia University, 2013).
- Steinman, Callan Elizabeth, "Making art, making meaning: examining the experience of artmaking in an art museum", Doktorsavhandling (Georgia: University of Georgia, 2017).
- Steinsholt, Kjetil, "Vi må miste oss selv for å finne oss selv igjen: Lek, erfaring och danning hos Hans-Georg Gadamer", i Kjetil Steinsholt och Kirsti Pedersen Gurhol (redaktörer), *Aktive liv: idrottspedagogiske perspektiver på kropp, bevegelse och dannelse* (Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2010).
- Vilhauer, Monica, *Gadamer's ethics of play: Hermeneutics and the other* (Plymouth, UK: Lexington Books, 2010).